Čtenářská pregramotnost v předškolním věku.

Jaké jsou vlastně možnosti mateřské školy v rozvoji čtenářské pregramotnosti dětí předškolního věku? S jakými předpoklady děti do školky vstupují a jak se během docházky vyvíjejí? V jakým podmínkách a jakými metodami mateřské školy naplňují obsah vzdělávání spojený v pojmu čtenářství. Tyto a mnohé další otázky nás napadali, když jsme se v rámci programu VVV (Výzkum, vývoj a vzdělávání) snažili zjistit, jaké jsou žánrové prekoncepty dnešních předškoláků.

Předškolní věk, dnes už od dvou do sedmi let, se vyznačuje velkou potřebou fantazijních prožitků, které se projevují především ve hře a v literárních obrazech, ve kterých dominuje představivost. Literatura pomáhá dítěti orientovat se ve světě. Kolem druhého roku věku života dítěte je to ještě Leporelo, ve kterém převažuje výtvarná složka nad slovesnou. Tedy knížka jako hračka, která vyhovuje motorickému i mentálnímu stupni vývoje dítěte. Nejčetněji používaný slovesný útvar je říkadlo. Jednoduché, jazykově a rytmicky organizované. A hned za ním nebo vedle něj je to pohádka, která umožňuje dítěti antropomorfizaci a personifikaci.

Průzkum žánrových prekonceptů předškolních dětí.

V rámci rozvoje čtenářské pregramotnosti dětí v mateřské škole, jsme se rozhodli zjistit, jaká je úroveň literárního povědomí u předškolních dětí. K tomuto výzkumnému šetření, které probíhalo v lednu a únoru 2017 v Mateřské škole Dr. E. Beneše v Kralupech nad Vltavou, jsme využili stejných pojmů jako K. Homolová, 2009. Výzkumného šetření se zúčastnilo 84 dětí ve věku od 5 do 6 let. Z toho 41 chlapců.

První otázka zněla: Co to je pohádka? Pro 50 % dotázaných dětí se pohádka rovná knížce. Pro 17 % je slovo pohádka synonymem ke slovu počítač, televize a tablet (přesně v tomto pořadí). A významných 13% dětí odpovědělo, že pohádka je to, co čte učitelka ve školce. Nejpřesnějším a obsahově nejkonkrétnějším popisem je vyjádření Elišky D. (5,5 let): *„ Je to pro děti, poslouchají to a mají to rádi.“*

Druhá otázka zjišťovala, jaké pohádky děti znají. Na prvním místě se umístily pohádky o mašinkách, autech, stavitelích… apod. 19 % dětí uvedlo Večerníček a 15 % dotázaných si vzpomnělo na klasické pohádky typu Červená Karkulka a Perníková chaloupka.

Třetí otázkou jsme se ptali, odkud znají děti pohádky. Zvítězila televize a DVD (přesně v tomto pořadí). Ale pro mateřskou školu bylo povzbudivé druhé místo, protože 24 % dětí zná pohádky ze školky. Rodina se s 19 % umístila na třetí místě. Zajímavou odpověď na tuto otázku uvedl Vašík N. (6 let): *„Protože je někdo napsal.“*

Vzhledem k tomu, že odpovědi na třetí otázku byly zároveň reakcí na čtvrtou, tedy jestli se děti dívají na pohádky v televizi, tak jsme se rozhodli ji upravit. Zajímalo nás, jak často se dotázaní předškoláci dívají na pohádky v televizi. Denně se na televizní pohádky dívá 50 % a o víkendu 35 % dětí. Tobiáš K. (6 let) se dívá: *„ Pondělí, úterý, čtvrtek a v sobotu.“*

Zázraky, kouzla, hry a dobrodružství. To jsou jevy, které se podle dětí z mateřské školy v pohádkách dějí. A vystupují v nich především zvířátka, děti a hračky. V odpovědích na pátou otázku, kterou jsme záměrně rozdělili do dvou, a sice: Co se v pohádkách děje, kdo v nich vystupuje, se lišili chlapci a dívky.

„ Boje a čarodějnice.“ Matěj, B. (5,6 let)

„ Hodně příběhů, člověci a děti.“ Terezka, D (5,5 let)

Dvě poslední otázky se týkaly poezie. Na tu první, co to je básnička, odpověděla polovina dětí, že se rýmuje, čtvrtina byla přesvědčena o tom, že se může i zpívat a 17 % tvrdilo, že je to krátká pohádka.

O čem jsou podle předškolních dětí básničky? Jsou legrační a o dětech!

Z výzkumného šetření vyplynulo, že pohádka je pro předškoláky především knížka a to např. o mašinkách, autech a stavitelích. Nejvíce dětí si pohádku spojuje s televizí a DVD. Ale čtvrtina dětí zná pohádky i ze školky. V televizi ji pak sledují denně. Pohádky jsou plné zázraků, kouzel, her a dobrodružství, která prožívají především zvířátka, děti i hračky. A básničky jsou legrační rýmované krátké pohádky o dětech.

Jaký je tedy úkol mateřské školy

Bohatá vzdělávací nabídka, která stojí na práci s literárními texty všech žánrů (říkanky, básničky, báje, pohádky, rozpočítadla, hádanky i jazykolamy) a pomocí dílčích cílů vede ke kompetencím v čtenářské pregramotnosti, ke kterým by měla patřit radost z četby.

Literární činnosti v mateřské škole by měly být plánované, cílevědomé, navazující a soustavné. Jejich základním stavebním kamenem by měla být práce s příběhem. A to nejen ve formě četby, což je proces, který přikládá jistý význam přečtenému texu. Např. estetické prožívání, sémantické přijetí a interpretace textu. Je to činnost, která má sociální a symbolickou hodnotu. Ale i v práci s knihou, která hodnotově i sociálně orientuje, zařazuje do světa a pomáhá dítěti se v něm vyznat.

Předškolní pedagog by měl sám být poučený, aktivní čtenář, znalý předčtenářských i čtenářských charakteristik dětí.

Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních a sociálních kontextech. (VÚP Praha, 2007)

Mgr. Pavla Petrů – Kicková

CKP Střední Čechy